

Дешиця надії

Кліматична конференція в Бразилії на тлі глобальних криз: випробування для мультилатералізму та соціальної справедливості

Паризьку угоду уклали рівно десять років тому. Вона стала революційною і її справедливо визнали надзвичайно успішною. Після багаторічного застою світова спільнота нарешті дійшла згоди в обмеженні глобального потепління максимум двома градусами.

Якою буде ситуація за десять років, коли в Белені, бразильській Амазонії, на тридцяту Всесвітню кліматичну конференцію, так звану Конференцію Сторін (COP), збереться світова спільнота? На рівні перемовин багато питань уже вирішено, а тому реалізація рішень, які ухвалили стосовно клімату, стає нагальнішою, проте у більшості країн, а надто промислово розвинених, які мали б бути лідерами, цей процес затримується. Це підриває довіру до процесу і останніми роками часто призводило до помилкових очікувань від конференцій на тему кліматичних змін. За два тижні, під час проведення COP, клімат врятувати неможливо. Насправді вирішальними є 50 тижнів між конференціями, впродовж яких країни вживають конкретних заходів – наприклад, зменшують кількість шкідливих викидів або забезпечують кліматичну стійкість своїх міст. До цього додається дедалі складніша геополітична ситуація, численні війни та торговельні конфлікти. Все це створює невизначеність, яка ускладнює досягнення амбітних результатів і ставить під сумнів міжнародну кліматичну політику, насамперед через вихід США з міжнародної угоди про захист клімату.

У часи геополітичних та геоекономічних конфліктів саме конференції з питань змін клімату є важливими глобальними платформами, які демонструють, що мультилатералізм залишається дієвим. Тільки так можна зберігати тиск навіть, і особливо тоді, коли захист клімату залишається на другому плані політичного порядку денного. Конференції також дають можливість формувати «коаліції охочих» та просувати амбітні кліматичні ініціативи, що виходять за межі рішень COP. З іншого боку, цілком очевидно, що для того, аби бути ще ефективнішою, система кліматичних конференцій потребує

реформування. Саме з цією метою бразильське головування в СОР вже започаткувало відповідні ініціативи, проте це складні та повільні процеси, результат яких не визначений. Кращої альтернативи поки немає.

Справедливий перехід (just transition) – це центральний елемент, який дозволяє поставити соціальну справедливість у центр глобальної трансформації та залучити до неї якомога більше груп населення

Завершення переговорів щодо Програми справедливого переходу (JTWP), пріоритету бразильського головування в СОР, є основною темою цього річної зустрічі. Справедливий перехід – це центральний елемент, який дозволяє поставити соціальну справедливість у центр глобальної трансформації та залучити до неї якомога більше груп населення. Саме це – єдиний спосіб досягнення суспільної підтримки заходів із захисту клімату. Ця підтримка є надзвичайно важливою, а надто в демократичних країнах, адже допомагає обмежити вплив правих популістських сил, що дедалі частіше ставлять під сумнів необхідність заходів для захисту клімату.

Під час кліматичних конференцій тема справедливого переходу залишалася в тіні. Попри те, що про неї згадано в преамбулі Паризької угоди 2015 року, окремий напрямок переговорів виокремився тільки в 2022-му. Створення альянсу прогресивних учасників (профспілок, феміністичних організацій, кліматичного руху та молодіжних груп), які разом із багатьма країнами Глобального Півдня наполягають на впровадженні міжнародного механізму справедливого переходу на СОР 30, обнадіює. Він повинен зосередитися на соціальній справедливості для працівників та постраждалих громад.

Багато промислово розвинених країн, насамперед у ЄС, остерігаються, що запровадження такого далекосяжного механізму може призвести до перевантаження кліматичних конференцій і що обраний фокус буде занадто широким. Представники країн Глобального Півдня та групи спостерігачів справедливо критикують цей підхід. Досягнення амбітного результату в сфері справедливого переходу є нагальною потребою як для відновлення довіри країн-партнерів з Глобального Півдня та до мультилатералізму загалом, так і для того, щоб питання соціальної справедливості стало центральним у міжнародній дискусії щодо кліматичних змін зокрема.

Соціально справедливу трансформацію потрібно фінансувати не тільки в Німеччині, а й по всьому світу. Отримавши належне фінансування, бідніші країни, що досі майже не спричиняли змін клімату, зможуть вжити важливих заходів для їх пом'якшення і лише тоді будуть готові це здійснити. Ключове значення тут має виконання рішень щодо фінансування заходів для боротьби зі зміною клімату, ухвалених на останній конференції COP. Згідно з ними, з 2025 року щорічно \$300 млрд на фінансування заходів щодо боротьби зі зміною клімату мають надавати промислово розвинені країни, такі як Німеччина, а додаткові країни та ініціативи мають мобілізувати до \$1,3 трлн. Лакуна, що виникла через вихід США, є значною, а її заповнення наразі не передбачається, а надто якщо ЄС і Німеччина не готові взяти на себе більшу відповідальність. Для того щоб заможні та промислово розвинені країни дотримувалися своїх зобов'язань, важливо долучитися до цієї ініціативи. Тут також необхідні інноваційні підходи. Бразилія, наприклад, на цьогорічній кліматичній конференції планує заснувати Tropical Forest Forever Facility – міжнародний фонд, який, залучаючи приватні інвестиції, сприятиме захисту тропічних лісів.

Не останньою чергою на COP 30 також має бути визначена глобальна мета щодо адаптації до кліматичних змін та підкріплена відповідними показниками, проте поки що цього немає. Для скорочення занадто довгого переліку показників провели численні підготовчі заходи, їх буде не більше сотні. З урахуванням подальшого потепління клімату ця тема в майбутньому стане ще більш актуальною. Важливу роль відіграє справедливий перехід, адже з посиленням кліматичних змін наслідки для працюючого населення стають дедалі більш значущими. Міжнародна федерація будівельників і деревообробників, наприклад, давно досліджує наслідки теплового стресу в робочому середовищі. Якщо говорити про ширші верстви населення, то без відповідного захисту від наслідків кліматичної кризи постраждають насамперед бідніші громадяни, тоді як заможніші зможуть дозволити собі захист.

*Політику щодо клімату
будуть оцінювати за
тим, чи змінює вона
реалії життя*

На неофіційному порядку денному стоїть питання про те, яким чином можна досягти початкової мети Паризької угоди, себто обмежити глобальне потепління максимум двома градусами. Результатом першого глобального аналізу на COP 28 в Дубаї цього року став заклик до держав-учасниць оновити національні плани щодо захисту клімату (Nationally Determined Contributions). При цьому також

домовились про відмову від викопних видів палива, потроєння обсягів відновлюваних джерел енергії та подвоєння енергоефективності до 2030 року. Це – важливі цілі, і їх необхідно реалізовувати й закликати приєднуватися до COP 30.

Зараз це видається малоімовірним. Подані NDC є недостатніми: лише третина країн оновила свої плани. ЄС, наприклад, досі цього не зробив. Пропонується скоротити викиди до 2040 року на 90 відсотків порівняно з рівнем 1990 року. Через внутрішній опір ця мета буде затверджена лише 4 листопада 2025 року на спеціальному засіданні Ради ЄС з питань навколишнього середовища за кілька днів до початку COP 30 10 листопада. Це надто пізно для значущого ефекту. Крім того, стає очевидним, що більш амбітних цілей у сфері захисту клімату можна досягти лише з урахуванням соціальних аспектів і потреб суспільства.

Минуло десять років, і тепер цілком зрозуміло, що час обіцянок минув, час дій – настав. Політику щодо клімату будуть оцінювати за тим, чи змінює вона реалії життя з точки зору робочих місць, інфраструктури, соціальної справедливості. Успіх програми «Справедливий перехід» покаже, чи зрозуміла міжнародна спільнота це завдання.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Івонн Блос

Івонн Блос (Yvonne Bloss) – референтка Фонду ім. Фрідріха Еберта з питань міжнародної кліматичної політики. До того очолювала регіональний кліматичний проект Фонду в Азії з розташуванням у В'єтнамі, а також була відповідальною за міжнародну діяльність Фонду в сфері моніторингу та оцінювання. .

